

מילחמת יום-הכיפורים היתה מחיר השא-
 ננות שבאה אחרי מילחמת ששת-הימים.
 משה דיין לא רק שהוביל את מדינת
 ישראל לקראת המלחמה שנכפתה עליה
 בסופה של שנת 1973, מילחמה שטרפה
 את הקלפים במורחיה התיכון, גוסף לכך
 העניק משה דיין לחיים המדיניים את
 פיקודו במשך שנים רבות. האלוף אריאל
 שרון, כאשר סתם בפניו את הדרך לכהן
 נת הרמטכ"ל ואיצלו לפרוש מצה"ל.
 בעוד דיין מושך בתכסיסים והירים
 ומחושבים את מיפלגת-העבודה, המערך
 הממשלתי אל עבר הכרזה מסוימת בייעדי
 ארץ-ישראל של המלחמה, פתח אריאל שרון
 יוזמה רבת-תנופה לגיבוש מחנה ימני
 גדול ומלוכד, שניף את דגל ארץ-ישראל
 השלמה בגלוי.
 בכך פתח שרון בתהליך חדש, שהיו
 לו השפעות הרוח-גורל בשנים הקרובות
 על כל המותח וכיוונה של ישראל —
 השתלטות הימין הלאומני על המדינה
 כולה.

מפלה צבאית בשדה הקרב

שום תצלום בתולדות המדינה לא
 גרם לטראומה כה עמוקה בגשמה הלא-
 מית כמו זה שפורסם בסוף שנת 1973.
 שהראה עשרות שבויים ישראליים בסוריה,
 יושבים על הארץ, כשדיהם כפותות על
 ראשם. הם היו לוחמים, שנפלו בשבי
 האויב, בקרב שבו נוצחו.
 תצלום זה פבר כמו מכת-אגרוף בי
 פרצו. הוא שבר את עמודי-ההנהגה של
 התודעה הלאומית: המיתוס של הסופר-
 מן הישראלי חשל צה"ל הבלתי-מנוצח.
 הטראומה הזאת הולידה את המילה ש-
 הטילה את צילה "מחדל".
 שום דבר שקרה לאחר השלבים הרא-
 שונים של מילחמת יום-הכיפורים — הת-
 קפת-הנגד המפוארת, שהביאה את ה-
 שריון עד למבואות דמשק, צליחת-הנגד
 של התעלה עד לכיתור הארמיה המצרית
 השלישית — לא יכול היה למחוק את
 הזעזוע הראשון.

בפעם הראשונה בתולדותיה ספגה יש-
 ראל מפלה צבאית בשדה-הקרב. עמים
 פרימיטיביים מנסים להחליף מצוקת ה-
 מפלה על-ידי הקריאה: "מנהיגינו מכרו
 אותנו!" הגרמנים, במצב דומה, המציאו
 את אגדת "הסקין בגב", הציבור הישר-
 אלי מצא תרופה נפשית במילה "מחדל".
 במרוצת שנת 1974 הסתבר שהמחדל
 דומה לבצל. כתחת לקליפה החיצונית
 של אימתן פקודת הגיוס נתגלתה קליפה
 נוספת — וכך הלאה, קליפה אחרי קלי-
 פה, עד שנתגלו ליקויים יסודיים בכל
 מערכת המחשבה הצבאית, מיבנה הכו-
 חות, שיטת הפיקוד, יישום לקחים —
 כימעט בכל מישורי הפעילות הצבאית.
 התאבנות זו של המערכת במשך שש
 שנים ויותר — שיתוק המחשבה, קיפאון
 המיסגרות, התרופפות הברגים — לא היתה
 זהה צה"ל בלבד. היא פשתה בחברה
 הישראלית כולה, אולם רק כאשר נתגלתה
 בצה"ל, בשעת מיבחן עליון, היא גרמה
 לזעזוע הדרוש.

גם הבחירות, שבאו מייד אחרי מל-
 חמה ובטרם חלף ההלם, לא סיפקו מורל.
 אחרי יום הכיפורים השחור בא ליל
 הסילוסטר האפור, שבו נימנו הקולות.
 אך אם הבחירות היו אפורות הולידו
 כנסת עלובה, הרי מייד אחריהן צצה אתה
 התופנות המתקנות של השנה, יצור
 אופייני של 1974: תנועות המחאה.
 התחיל בה איש אחד: מוטי אשכנזי,
 אשר מיקריות המלחמה הפכה אותו ל-
 מפקד המעוז האחד שלא נפל בידי המצר-
 רים. הוא פתח במחאה אישית נגד המשך
 כהונתו של משה דיין, היתנועה התגברה
 כמחרה, דמויות חדשות הצטרפו למעגל
 המחויים. היה זה הקס ששבר את גב
 הגבל, גולדה מאיר ומשה דיין, שסיבבו
 להסתלק מהשילטון אף שאשמתם לכל
 מה שקרה למלחמה היתה גלויה לאור
 היום, נאלצו להתפטר זמן קצר אחרי
 שהזנו חלקים ממשלה חדשה.
 תנועת-המחאה מתה ביום שבו השיגה
 את הישגה הגדול. היא היתה תנועה חד-
 פעמית, להתפטרות גולדה מאיר ומשה
 דיין, תוך שבועות מעטים הפכה תנועת
 המחאה המפוארת למעין תנועת-צופים ל-
 מבוגרים ושקעה.

הגדיר זאת היטב הפרופסור ישעיהו
 לייבוביץ: "לא היתה שום מחאה, הציבור
 רק רגז על הכישלון במלחמה, כמו שה-
 ציבור הברזילאי רוגז כאשר 11 החוליגנים
 שלו מפסידים במישחק כדורגל נגד 11
 חוליגנים של מדינה אחרת".

אחת גורל נפל בחלקם של העסקנים,
 שניסו להפיק תועלת פוליטית מאותו מצב
 רוח.

מחנה השלום בשמאל ובמרכז התפורר
 בהדרגה. השפעתו הגיעה לאפס, ועצם
 הרעיון של פעולה מחוק למימדת הפחידה
 מדינאים שצידדו ברוחנות השלום.
 הימין הקיצוני המשיך להתחזק. אחד
 המשיאים היה, ההתנחלויות ההמוניות
 של שוחרי ארץ-ישראל-השלמה בגדה ה-
 מערבית.

בליכוד הימני, שהגיע בבחירות עד לסף
 השילטון, נתגלו בקיעים, וכן סימנים
 של תיסכול ומרירות.
 עור וייצמן אמר על המצב שאחרי
 המלחמה: "כדי להצליח עשיתי דרושה
 רק תכונה אחת: העובדה ששתינת יוסקי
 בושינגטון ביום-הכיפורים".

כוונתו היתה לשני אישים: הרמטכ"ל
 החדש, מרדכי (מוטה) גור, שהיה ניספה
 צבאי בארצות-הברית כשפרצה המלחמה,
 ויצחק רבין, שכיהן לפני כן כשגריר
 ישראל בבירה האמריקאית.
 יצחק רבין ומרדכי גור הגיעו למישר
 רותיים, כראשי-הממשלה וכראש המטה
 הכללי, בעיקבות דו"ח ועדת אגרנט.

המשך בלי שינוי

הכל היה מוכן, העם ראה ברבין את
 נציג הדור הצברי החדש שתפס את ה-
 שילטון, אחרי סילוק המיסמת המירור-
 אירופית הזקנה, הוא ציפה למעשים גדר
 לים, לשינויים מפליגים, לסינון חדש.

האדם שניצח על כל המהלכים במיורח
 התיכון, כתוצאה ממילחמת יום-הכיפורים,
 היה מזכיר-המדינה הנרי קיסינג'ר.
 קיסינג'ר אינו מלאך, לא שד ולא קוסם,
 אלא שרי-החץ של המעצמה הגדולה
 בעולם. קיסינג'ר הגדיר לעצמו את היע-
 דים הלאומיים של ארצות-הברית במרוח-
 התיכון כך: מניעת הפיכת התנגשות
 מקומית למלחמה עולמית; דחיקת רגלי
 הסובייטים מהאזור; הבטחת זרם-הנפט
 לארצות-הברית ושמירה על קיומה של
 ישראל כבסיס-מערבי, בגבולותיה שמר
 לפני מילחמת ששת-הימים.

במהלך שנת 1974 התגבשו פרטי היע-
 דים הערביים יותר מאשר אי-פעם, בעיקר
 בהשפעתו של אנוור אל-סאדאת, הוא
 מתכוון לשלום רשמי עם ישראל תמורת
 שיבת ישראל לגבול ה-4 ביוני 1967.
 גם בעיית הפלסטינים נתבהרה במשך
 השנה. ברור לחלוטין כי המצרים שואפים
 להקים יחידה מדינית פלסטינית, שתשחרר
 אותם סוף-סוף מן ההתחייבויות וההיס-
 טוריות כלפי העם הפלסטיני.

ישראל אמרה לא ליעד כפול זה. אך
 לא הציגה שום תוכנית-שלום נגדית.
 המדיניות האמיתית, אם כי הבלתי-רשמית,
 של ממשלת-ישראל היא: להיכנע ללחץ
 האמריקאי כשאין ברירה, לדחות את
 הלחץ עד כמה שאפשר, קברניטי המדינה
 התעלמו בסבך שנוצר מעובדה אחת,
 ישראל מעוניינת בהסדר שיושג במה-
 רות מירבית, בגלל עובדה מרכזית ואכי-
 זרית: הזמן פועל נגדה.

אסור לישראל להתעלם מנשק מסוכן
 יותר ממערכה צבאית בגבול הדרומי
 והצפוני. הנשק הוא: חורם-הנפט הערבי.

1977: אנוור אל-סאדאת מגיע לנמל-התעופה לוד

כאשר החליטו המנהיגים הערביים להאט
 את זרם הנפט אל מדינות המערב, כסיוע
 מדיני לצבאות הערביים הלוחמים, בודאי
 שרבים מהם לא היו מודעים לעוצמת
 המעשה שעשו. עברו כמה שבועות וחז-
 דשים, עד שהתחילו הם עצמם לתפוס
 מה קורה.
 במרוצת שנת 1974 הועלה מחיר הנפט
 פי ארבעה. כתוצאה מכך, היו מצויות
 בידי המדינות המפיקות-נפט 36% מכל
 יתרות-המטבע הקיימות בעולם. עד סוף
 העשור הם יחזיקו בידיהן שנישליש מכל
 העוצמה הכספית העולמית.

ניתוח קר של נתונים מוכרח היה לה-
 ביא למסקנה פשוטה וחותרת: מאו-
 הכוחות בין ישראל והעולם-הערבי ישונה
 לרעה משנה לשנה. מכיוון שישראל מעונה
 יינתן לשאת ולתת על הסדר-שלום מעמדת
 כוח חזקה ככל האפשר, כדאי לה למתור
 ולהחשי את מהלכי השלום.

אלו נקטה ישראל ביוזמת-שלום מייד
 למחרת מילחמת ששת-הימים, כאשר
 היתה בשיא כוחה ויוקרתה, היתה יכולה
 להשיג תנאים הרבה יותר טובים מאשר
 היום. אחרי מילחמת יום-הכיפורים וחשיפת
 המציאות הכלכלית העולמית החדשה,
 בעוד חמש שנים, יהיו התנאים קשים
 עוד הרבה יותר.
 בראש ישראל של שנת 1974 לא עמד
 מדינאי בעל מעוף היסטורי, שהיה מסוגל
 להבין זאת.

קללות ודברי הלל

הספוג יש שנת 1975, לספירת ה-

נוצרים, היה האנטיגייבור, ג'ראלד פורד
 איננו איש קטן, שהגיע במיקרה לתפקיד
 גדול. להפיק: הוא הגיע לתפקיד אדיר-
 העוצמה ביותר בעולם דווקא משום ש-
 הוא אדם קטן.

נשיא הרמקוסטיה הגדולה ביותר בעולם
 לא נבחר לתפקיד זה. הוא לא נבחר
 אפילו לתפקיד סגן-הנשיא. הוא נשלף
 מתוך בור הבינוניות האפורה וצפני
 שהעם האמריקאי מאס בדמותו ורצתה
 הדופן של ריצ'ארד ניקסון, הפסיכופאט
 שהכריז על עצמו "אינני נוכל", ושהת-
 מוטט במפלות של שערוריות.

פורד זכה בתפקידו בגלל מה שאיננו.
 אין הוא ניכסון, אין הוא תכנון, אין הוא
 רודן חשדני, אין הוא שאפתן חולני, אין
 הוא מדינאי בעל תפיסה חובקת-עולם
 כפי שהיה — חרף כל מומיו — ניכסון,
 האנטיגייבור בהתגלמותו.

בעולם של 1975, פורד לא היה חריג.
 הוא היה דמות אופיינית ביותר. עוד לפני
 דור היה זה עולם של נפילים. עולם זה
 חלף מומן, הגיבורים הלכו לעולמם, כשר-
 הם מלווים בקללות או בדבריה-הלל של
 בני-עמיהם.
 בשנת 1975 נמשכה הפעילות הצבאית
 בירת המלחמות שבין ישראל ואירגוני
 הפיידאון הפלסטיניים. כמה פעמים הצ-
 ליהו הפיידאון לחדור לעומק ישראל ולי-
 בצע בה פעולות נועזות ועקבות-דם.
 המצור על המלון סבוי בתל-אביב, הת-
 פוצצות המקרר הממוכל בכיכר-ציון בי-
 ירושלים, החדירות בגבול ופעולות אחר-
 רות, העידו על העזה גוברת של הפייד-
 איון וכוונותם לצאת לפעולות התאבדות.
 צה"ל וזרועות-הביטחון השיבו בפשיטות
 בלבנון, בהפצצות, בהפגזות ובפעולות
 מתוחכמות יותר, אך שום צד לא הצליח
 לשנות את מאוניה-ההלחאה.

הארץ זעקה בשנת 1975 לתנועה גדולה
 של התחדשות ושינוי. אך שום תנועה
 כזו לא קמה. ההיפך הטראגי הוא ששלט
 בכיפה, שוב נערכו בשנה זו מיבציה-הת-
 נחלות של גוש-אמונים, המונים צעוד,
 התגרו בצה"ל, התמקמו, נאבקה הם קבעו
 עובדה בעלת משמעות גדולה לגבי ה-
 עתיד: קיימת בארץ תנועה דינאמית
 ואיתנטית, לאומנית-דתית-ימנית, שמבקי
 שת לכפות בכוח את רצונה על המדינה,
 מול תנועה גדולה זו לא עמד כל כוח
 ציבורי נגדי של ארץ-ישראל-השפויה.
 מחנה-השלום היה מרוסק ועלוב.

ברית הקנאים

בשנת 1976 נשלחה ידו הארוכה
 של האדם אל החלל האינסופי, ונחתה על
 הכוכב מאדים. מכונה קטנה, מתוחכמת
 להפליא, גרפה עפר לתוך מעבדה ננסית,
 שהחלה בודקת אם יש לבעלי-החיים שעל
 כדור-הארץ מתהרים אלמוניים על כדור-
 המאדים.

כך מגיע האדם אל תחנה נוספת, בדרכו
 הארוכה אל גרמי-שמיים רחוקים.
 זה קרה בשנת 1976 לספירת הנוצרים,
 שנת תשל"ז — 5904 אחרי בריאת העולם,
 לפי האגדה התנכית. אי כ-4,800,000,000
 שנים אחרי התהוות כדור-הארץ לפי הע-
 רכת המדענים, שאינה סופית.
 אם הסתכל יצור נבון אחר בהתפתחות
 זו, יכול היה לאמר באירוניה: "הרחקת
 לבת, איש קטן!" אירוניה כזו היתה
 במקומה.

ייתכן שמעולם לא בלט הפער שבין
 רוחב תפיסתו וצרות יצריו של האדם
 כמו בשנת 1976. וככל שגדל תחום ההש-
 פעה של האדם ביקום, כך קטנו תחומי
 האידיאליים של הקבוצות הקנאיות ה-
 בולטות של השנה.
 ובעוד שגדוליה המחוחות המדעיים חישבו
 את תחומי ההתנחלות הראשונה של האדם
 בחלל החיצון, עסקו קנאים ישראליים
 בתיכנון התנחלות בתחת-רכבת ישינה
 ליד שכם, כדי לדחוק את רגליו של עם
 אחר, בשטח הקטן שבין ישראל והירדן.
 הקנאיה-הלאומנית-דינאמית לא היה ה-
 מועמד היחיד לכתר הקנאות. התחרה בו
 הקנאי השמאלי, כקמבודיה התנהל מיבצע
 של רצח-עם-עצמאי, שרק פרטים מעטים
 ממנו נודעו בעולם החיצון. מיליונים גור-
 שו מן הערים, בתנאים בלתי-אנושיים,
 רבבות ואולי מאות אלפים ניספו, כדי
 לבנות אוטופיה חקלאית מימי קדם. אנאר-
 כטיסטי גרמניים, קומוניסטים יפאניים,
 שמאלנים דרום-אמריקאיים התחרו עם
 פאשיסטים ארגנטיניים במיבצעים של
 רצח. חטיפה ועינויים, למען הצדק וה-
 קידמה האנושית.

בדואי צעיר ובלתי-מאוון, שהגיע במיק-
 (החשך בעמוד 8)